

Максим Романець

Науковий керівник: Гладь С. В., к. філол. н., доцент

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ЛІНГВОКУЛЬТОРОЛОГІЧНІ Й СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ ІНВЕКТИВНОЇ ЛЕКСИКИ

Проявом антикультури спілкування є порушення норм мовленнєвого етикету. Найбрутальнішим із них є вживання інвективної (лат. *investiva* (*oratio*) – лайлива (промова)) лексики – образливих слів, лихослів'я, лайки. Це вербальний або невербальний (непристойні жести, пози) замінник фізичної агресії, своєрідний емоційний розряд, до якого люди вдаються під час сильного психологічного напруження [1, с. 23].

Існує думка, що мат – складова сфери чоловічого спілкування, оскільки чоловіки особливу увагу приділяють сексу й усьому, з ним пов'язаному, а лайливі вирази часто стосуються саме цієї сфери стосунків. Психоексперти трактують лихослів'я по-іншому. Вони вважають, що «матірна лайка» пов'язана зі спрощеним сприйняттям світу як безперервного статевих акту [3, с. 654].

Антиетикетна комунікативна поведінка також має національні особливості. Основою класифікації інвектив є уявлення народів про непристойну поведінку, порушення табу, внаслідок чого людина втрачає гідність та людську подобу. Зазвичай інвективи є поєднанням непокіненого – високого і низького, сакрального і профанного. Інвективна лексика поширена у різних країнах світу. У національних культурах, які поцінують родинні стосунки по материнській лінії, вдаються до сексуальних образ матері (вульгарної лайки з образливо вжитим словом «мати»); у культурах, в яких неабиякого значення надають статевим стосункам, найвульгарніші вислови пов'язані із статевим актом як таким (англомовні культури). У деяких католицьких країнах (Італія, Іспанія) вдаються до лихослів'я на адресу Мадонни. У багатьох європейських культурах гостро сприймається безпідставна образа-звинувачення у гомосексуалізмі. В Японії найбрутальнішою образою вважається звинувачення в неохайності [5, с. 2].

Крім інвектив, пов'язаних із тілесними функціями, поширеною практикою бруднослів'я є зооніми – назви різних тварин, яким приписують певні недоліки. Образа «Пес!» зустрічається майже в усіх регіонах. Проте її образливий вплив на адресата в ісламському світі набагато сильніший, ніж у християнському. Якщо інвектива «Віслук» у переважній більшості слов'янських культур означає впертість і тупість, то в сербів вона символізує низку позитивних якостей: образити серба, назвавши віслуком, неможливо. Найгрубішою інвективою тут є слово «коняка» [6, с. 57]. Відомо, що свиня у папуаському господарстві є досить цінною твариною, через що найпоширенішим іменем дівчаток новогвінейського племені моту є Борома (Свиня). Натомість у мусульманських культурах назвати людину «свиною» означає нанести їй глибоку образу. Дошкульною образою в Китаї є – «заєць» або «зелена черепаха», які мають у своїй основі сексуальний зміст [7, с. 116].

Істотною складовою інвективної лексики є слова, пов'язані з бастардом (франц. *bastaards* – позашлюбна дитина, безбаченко, байстрюк). Різновидами бастарду є образи на кшталт: «вилупок», «покруч», «сучий син» тощо. Особливо гостро звинувачення у незаконному народженні сприймаються в країнах, де панують культ родини, сувора патріархальна мораль, поширена полігамія (Ісламський світ, Індія, Східна та Південна Азія). У багатьох культурах жінкам категорично забороняється вдаватися до інвективної лексики, а в чоловічому товаристві інвектива може свідчити про дружні стосунки.

Національні особливості брутальної комунікативної поведінки українців і росіян мають багато спільного. В їх інвективній практиці переважають «матірні» інвективи. За припущеннями, матірне лихослів'я спершу було адресоване демонічним персонажам, виражало намагання образити «чортову матір» [2].

Характерною особливістю української інвективної лексики є батькування = образлива лайка, спрямована на адресу батька («Чорт би мучив твого батька!», «Нехай твій батько скажеться» тощо). Це пов'язано з відчуттям людиною постійної присутності нечистої сили, витівками або втручанням якої люди зазвичай пояснювали свої невдачі [3, с. 411]..

Останнім часом досить активне запозичення ненормативної лексики відбувається і з англійської мови. Це обумовлене передусім великою популярністю окремих зразків американської культури в вигляді фільмів, комп'ютерних програм, музики тощо. Прикладами таких недавніх запозичень є слова «фак», «фак офф», «мазафака». Слово «*f*ck*» є загальногерманського походження, і виводиться від праіндоєвропейського **rug-*, **ruǵ-* («ударяти»), з яким також пов'язують латинське *rūgnus* («кулак»); або від праіндоєвроп. **ruk-*, **rewk-* («тикати», «штрикати»). У ненормативній («матерній») англійській воно має значення «статевий акт», «сексуальний партнер», а як дієслово «*to f*ck*» – «здійснювати статевий акт». Таким чином, воно повністю відповідає за семантикою і стилістикою українським «ї*ня» і «ї*ати» [7, с. 54]. Відповідно, вислів «фак офф» («*f*ck off*») англomовні сприймають так само, як україномовні – лайливий вислів «від'ї*ись». Серед української молоді слово «фак» час від часу вживається у значенні жесту «середнього пальця», але на відміну від самого жесту, значної популярності не має. Слово «мазафака» у молодіжному жаргоні лайкою не вважається, будучи уживаною як щодо одного з напрямків молодіжної субкультури («мазафакери»), так і для вираження негативних емоцій. Може також виступати словом-паразитом(аналогічно слову «типу»). В англійській мові слово «*motherf*cker*» первісно вважалося непристойним, означаючи буквально «той, хто має статеві стосунки з матір'ю», але надалі стало означати також неприємну людину, напружену ситуацію або навіть набуло значення «приятель». У зв'язку з іншомовним походженням слова і відсутністю смислового навантаження для україномовного користувача, слова «фак» і «мазафака» іноді вживаються легковажно й у ситуаціях, де

українські еквіваленти були б украй неприпустимими. Це пояснюється і модою на англійську мову вкупі з її поверховим знанням.

Список використаних джерел:

1. Жельвис В.И. Эмотивный аспект речи: (Психолінгвістическая интеграция речевого воздействия). Ярославль, 1990, 81 с.
2. Пустовар Е.А. Инвективная лексика в дискурсе политиков или почему иногда полезно ругаться <http://labipt.com/invective-vocabulary-in-the-discourse-of-politicians-or-why-it-is-sometimes-useful-to-swear/>
3. Словарь української мови: в 4-х тт. / За ред. Б. Грінченка. К., 1997–1999. Т. 2.
4. Словник української мови : в 11 т. К. : Наукова думка, 1970–1980.
5. Ставицька Л. Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників. К.: Критика, 2008 р.
6. Український смисл № 1' 2012. Збірник наукових праць за ред. А. М. Поповського. Дніпропетровськ, 2012
7. Marshall M. Bozzimacoo: Origins and Meanings of Oaths and Swearwords. M. Joseph & M. & J. Hobbs, 1975. 99 p.